

AUKUS Paktı, Fransa'nın Hint-Pasifik'te Planlarını Suya Düşürdü

Seda Karatabanođlu - Gazeteci*

“Fransa ile 2016 yılında imzaladığı ve 90 milyar Avustralya dolarına ulaşan denizaltı anlaşmasını iptal eden Avustralya, ABD ve İngiltere ile yeni bir üçlü güvenlik ortaklığına giderek nükleer denizaltısı üreteceğini açıkladı.”

Avustralya, Kraliyet Donanması'nın mevcut Collins sınıfı denizaltılarının yerini alması için 2016 yılında Fransız Naval Group ile imzaladığı 12 adet Attack sınıfı denizaltı filosu sözleşmesini iptal etti. ABD Başkanı Joe Biden, İngiltere Başbakanı Boris Johnson ve Avustralya Başbakanı Scott Morrison'ın 16 Eylül'de düzenlediği çevrimiçi basın toplantısında ABD, Birleşik Krallık ve Avustralya'nın katıldığı üçlü güvenlik iş birliği AUKUS (Australia-United Kingdom-United States Security Pact) Paktı açıklandı. Avustralya adı-

na açıklamalarda bulunan Başbakan Morrison, Avustralya hükümetinin Fransa ile anlaşmanın iptali kararını savundu. AUKUS sayesinde ABD ve İngiltere ile sonsuza kadar ortaklık kurarak, Avustralya'da denizaltılar üzerinde çalışmaya başlamadan önce detayları belirlemenin 18 ay kadar süreceğini belirtti. Süreç tamamlandığında Avustralya donanması, ABD ve Birleşik Krallık kaynaklı, konvansiyonel silahlarla donatılmış en az 8 nükleer denizaltıyı envanterine katmış olacak.

* İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi'nden mezun oldu. Şu anda Paul Valéry Üniversitesi'nde Avrupa Çalışmaları ve Uluslararası İlişkiler programında yüksek lisans öğrencisi. Gazeteciliğe Cumhuriyet Gazetesi'nde muhabir olarak başladı. Ardından çeşitli internet sitelerinde editörlük yaptı. 2016 yılından beri gazeteciliğe serbest olarak devam ediyor. Haber ve söyleşileri DW Türkçe, Euronews Türkçe, Inside Turkey, Journo, NewsLabTurkey ve Sivil Sayfalar'da yayınlandı. Talent Politan ve Mimoza dergilerinde biyografi ve aktüel yazıları yer aldı. Nida Dinçtürk ve Akın Art ile birlikte dış haber odaklı Dünya Podcast'in kurucusu ve editörü. Avrupa odaklı politika dergisi EuroPolitika'da Fransa gündemi üzerine yazılar yazıyor.”

AUKUS nedir?

ABD, İngiltere ve Avustralya arasında güvenlik iş birliği olan AUKUS, Avustralya'nın nükleer denizaltıya sahip olmasını amaçlıyor. İş birliği kapsamında Avustralya nükleer tahrike sahip denizaltı alacak. Buna göre, ABD ile İngiltere nükleer denizaltı işletebilmesi için Avustralya'ya gerekli imkânları sağlayacak. ABD ve müttefikleri AUKUS'u Çin'in, Güney Çin Denizi'ne konuşlandığı gücüne ve bölgede artan nüfuzuna karşı bariyer olarak görüyor. 16 Eylül'deki basın toplantısında konuşan ABD Başkanı Biden "Hem bölgedeki durumu hem de bu durumun gelebileceği noktayı ele alabilmemiz gerekiyor. ABD, İngiltere ve Avustralya'nın hatta bütün dünyanın bu bölgenin gelecekte özgür ve açık olmasına ihtiyacı var" diyerek AUKUS'un kendileri için taşıdığı önemi dile getirdi.

Avustralya, Fransa ile anlaşmadan neden vazgeçti?

Avustralya'nın savunma alanında önde gelen düşünce kuruluşları bir süredir Çin'in askeri alandaki ilerlemesine yönelik kaygılarını dile getiriyordu. ABD Savunma İstihbarat Ajansı'nın (DIA) 2020 yılında Kongre için hazırladığı raporda, Çin Deniz Kuvvetleri'nin 350 parçalık donanmasıyla dünyanın en büyük donanması olduğu yazılıyordu. Avustralya, daha önce kıyı bölgelerini korumaya yönelik hareket eden Çin'in son dönemde açık deniz odaklı politikasına karşı ABD ve İngiltere ile iş birliğinin yapmanın lehine olacağını düşünmüş

olmalı ki Fransa ile 2030'a kadar 12 denizaltı alımına ilişkin sözleşmeyi iptal ederek 2040'a kadar 8 Amerikan denizaltısı alımını öngören başka bir sözleşme imzaladı.

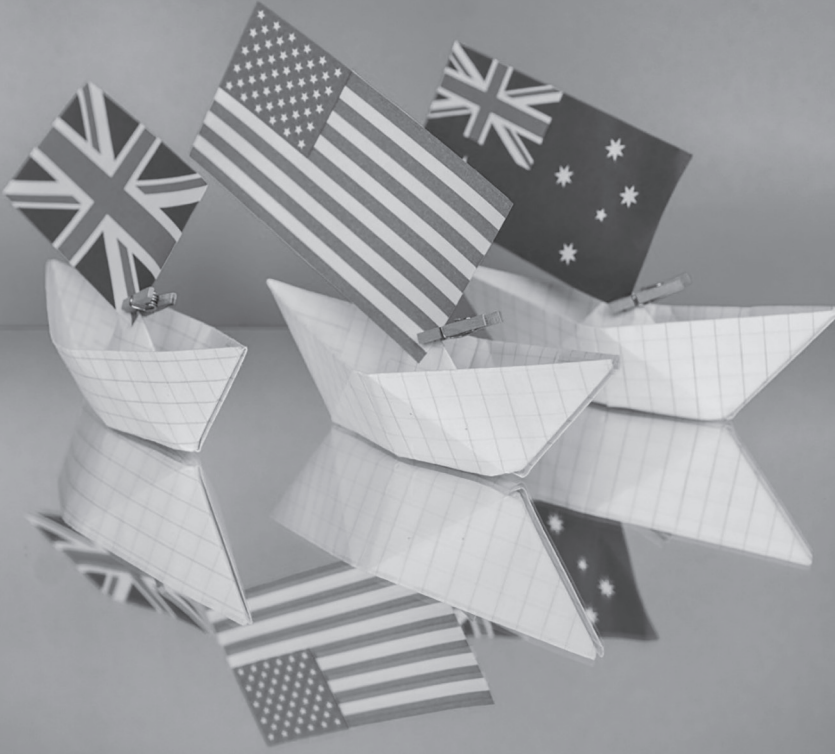
Avustralya'dan sözleşmeyi iptal edeceğine dair sinyal

Avustralya, ocak ayında kapsamlı deniz kuvvetleri modernizasyon planını duyurmuştu.

Avustralya'nın deniz güvenliğini artırmak amacıyla gelişmiş güdümlü silahların geliştirilmesi için 1 milyar dolarlık yatırım yapılacağı belirten planda, bin 500 km menzilli kapasiteli silahların geliştirilmesine ve denizaltı alanında yeni yatırımlar yapılmasına vurgu yapılmıştı. Ardında şubat ayında Fransız gazetesi Le Figaro, denizaltı projesine kesin gözle bakılmaması konusunda Paris'i uyarmıştı. "Yüzyılın Anlaşması" olarak değerlendirilen anlaşma için Avustralyalı yetkililerin "b planı" talep ettiği belirtilen haberde, Naval Group'un bütçeyi aşma ve gecikmeyle suçlandığı yer almıştı. Mayıs ayında ise Avustralyalı yetkililerin Naval Group ile olan yaşanan sorunlardan dolayı geçici çözüm olarak Alman Thyse 214 denizaltılarını değerlendirdiğini basına yansımıştı.

Fransa'dan gelen tepkiler

Fransa, anlaşma iptaline ilk tepkiyi ABD ve Avustralya'daki büyükelçilerini geri çağırarak verdi. Macron'un kararıyla atılan bu adım Fransa'nın öfkesinin resmiyete dökülmesiydi.

Avustralya'nın anlaşmayı iptal etmesini iki ülke arasında kurulan güvene ihanet olarak değerlendiren Dışişleri Bakanı Jean-Yves Le Drian, Fransa'nın durumunu sırtından bıçaklanma olarak tarif etti. 21 Eylül'de New York'taki Birleşmiş Milletler Kongresi'ne katılan Jean-Yves Le Drian, düzenlendiği basın toplantısında "Konu her şeyden önce müttefikler arasındaki güvenin çöküşüdür" diyerek bölgedeki müttefik ABD ile güven ilişkisinin zedelendiğine dikkat çekti.

Hint-Pasifik Fransa için neden önemli?

Fransa, Hint-Pasifik bölgesinde varlık gösteren tek Avrupa Birliği ülkesi. Fransa'nın bölgedeki deniz aşırı toprakları Mayotte, Yeni Kaledonya, La Reunion, Wallis&Futuna ve Fransız Polinezya'sında 1 milyon 600 bin

Fransız vatandaşı yaşıyor. Söz konusu topraklarda 8 bin civarı askeri gücü olan Fransa'nın mevcut Cumhurbaşkanı Macron görevden itibaren Hint-Pasifik bölgesini yakından takip etmiş ve kendi stratejisini ABD'nin stratejisine paralel bir şekilde düzenlemek istemişti. Bu doğrultuda Mayıs ayında Hint-Pasifik Okyanusu'nda ABD, Avustralya ve Japonya ile askeri tatbikatlara katılmıştı. Bu durum, Keio Üniversitesi'nden Doç. Dr. Michito Tsuruoka tarafından ABD ile askeri ittifakının semsiyesi altında dinlenmeye alışmış olan Fransa için itibar kazanma olarak değerlendirilmişti.

Fransa Savunma Bakanlığı 2019 yılında Hint-Pasifik'te Fransa'nın savunma stratejisine yönelik bir rapor hazırlamıştı. Nisan ayında ise Fransa Dışişleri Bakanlığı, bölgedeki ül-

kelerle iş birliğine dair “Fransa’nın Hint-Pasifik’teki Ortaklıkları” başlıklı raporu yayınlamıştı.

Fransa’nın Avrupa Birliği üyesi olmayan ülkelere yaptığı toplam ihracatın üçte birinden fazlasını Hint-Pasifik bölgesindeki ülkelere yaptığı düşünüldüğünde ekonomik olarak da göz ardı edilecek bir bölge olmadığı aşikâr.

Macron-Biden görüşmesi

Denizasını toprakları nedeniyle kendisini bölgenin aktörlerinden biri olarak gören Fransa’nın, müttefiki ABD tarafından siyasi, askeri ve ekonomik açıdan oyun dışı bırakılması iki ülke arasında ittifakın biteceğine dair yorumlara neden oldu.

22 Eylül’de Macron ve Biden’ın telefon görüşmesi sonucu Élysée Sarayı’ndan yapılan açıklamada, Macron ve Biden’ın güveni yeniden inşa etmek için derinlemesine istişareler başlatmayı kabul ettiği yer aldı. Macron’un güvenin yeniden tesisi için Biden’dan somut önlemler bekleyeceği belirtilen görüşmede, ABD’nin Afrika’nın Sahel bölgesinde, (Moritanya, Mali, Nijer, Çad ve Burkina Faso) Avrupa ülkeleri tarafından yönetilen terörle mücadele misyonlarına desteğini artırma taahhüdünde bulunduğu belirtildi. ABD, Fransa’nın Sahel bölgesinde operasyonları lojistik ve istihbarat desteği sağlıyor. Bu görüşmenin ardından Fransa ABD’den geri çektiği büyükelçisini tekrar geri gönderme kararı aldı. Bu durum, kimi

çevrelerce Fransa’nın teslim olduğu ya da kontrolü kaybettiği yönünde yorumlara neden oldu.

Çin’den AUKUS yorumu: Büyük sorumsuzluk

Konunun baş aktörlerinden Çin’in Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Zhao Lijian, AUKUS iş birliğini büyük sorumsuzluk olarak değerlendirdi. Çin’in Washington Büyükelçiliği’nden yapılan açıklamada ise “Üçüncü ülkelerin çıkarlarını hedef alan dışlayıcı bloklar kurulmamalı. Üç ülke özellikle de Soğuk Savaş dönemi düşünce şeklerinden ve ideolojisinden kurtulmalı” ifadeleri yer aldı.

AB: Bize danişılmadı

27 Avrupa Birliği ülkesinin dışişleri bakanları, Fransa ile dayanışmalarını açıkça ifade etti. Avrupa Diplomasisi Başkanı Josep Borrell, konunun ABD ve Fransa arasında olmadığını tüm AB’yi etkilediğini söyleyerek AB’nin Hint-Pasifik bölgesinde daha fazla iş birliği yapması gerektiğini dile getirdi. Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen ise, Fransa’ya yapılan muameleyi “kabul edilemez” buldu.

Avrupa Birliği’nin Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Sorumlu Yüksek Temsilcisi Josep Borrell, anlaşmayı medyadan öğrendiğini ve büyük bir hayal kırıklığına yaşadığını ifade ederek, “Böyle bir anlaşma herhalde bir gecede ortaya çıkmadı. Üzerinde uzun süre çalışıldığını tahmin ediyorum. Bize bilgi verilmemesi, bu mü-

zakerelere dahil edilmememiz üzücü. Bu durum bir kez daha bizi Avrupa stratejik özerklik meselesine öncelik verme ihtiyacı üzerinde düşünmeye zorluyor. Bu, kendi başımıza ayakta kalmamız gerektiğini gösteriyor” dedi.

Malezya: Bölgede nükleer silah yarışı tetiklenebilir

Malezya Başbakanlığı Çin’in adını geçirmeden yaptığı açıklamada, anlaşma iptalinin bölgedeki, özellikle Güney Çin Denizi’ndeki diğer güçleri daha saldırgan davranmaya teşvik edeceğini ifade edildi. Avustralya’nın atomik güce sahip denizaltı üretme kararının bölgede nükleer silah yarışını tetikleyebileceği uyarısını yapıldı. Ancak Avustralya nükleer silahlar edinmeyecek, konvansiyonel silahlarla donatılmış nükleer denizaltı filosuna sahip olacak.

Nükleer denizaltı, temel güç ihtiyacını nükleer bir reaktörden sağlıyor ve mutlaka nükleer harp başlığı taşıması gerekmiyor.

İngiltere: AUKUS yüzlerce yeni iş imkânı yaratabilir

Gelen tepkilere karşı AUKUS’u savunan İngiltere Dışişleri Bakanı Liz Truss, güvenlik iş birliğinin yüzlerce yeni iş imkânı yaratabileceğini kaydetti. İngiltere’nin çıkarlarını korumakta inatçı olmaya devam edeceğini aktara Truss, Sunday Telegraph için yazdığı makalede, “Özgürlüklerin korunması gerekir bu yüzden dünyanın dört bir yanında güçlü güvenlik

bağları kuruyoruz. Bu sadece kavramsal bir dış politika değil aynı zamanda benzer görüşlere sahip ülkelerle ortaklıklar yapıp, ortak değerler ve ortak çıkarlar üzerine koalisyonlar kurarak, İngiltere ve ötesindeki insanlara hizmet etmektir” ifadelerine yer verdi.

NATO’nun konumu

Macron’un özellikle üzerinde durduğu ve 3 yıl önce Avustralya’ya yaptığı ziyaret sonrası güçlendiğini düşündüğü Hint-Pasifik stratejisinin iflas etmesinin ardından bu konunun NATO’da yansımaları olup olmayacağı ilk gündem ber tartışma konusu. Fransa Dışişleri Bakanı Jean-Yves Le Drian, Fransa’nın bölgeden iki NATO müttefiki tarafından resmen dışlandığını söylemesi konuyu NATO’ya taşıyacağı yorumlarına neden oldu.

İki yıl önce NATO’nun beyin ölümünün gerçekleştiğini ve söyleyerek transatlantik askeri ittifakının sorun yaşadığını söyleyen Macron, bu iddiasından bir yıl sonra geri adım atmış ve Münih Güvenlik Konferansı’nda NATO’ya inandığını söylemişti. Son yıllarda kendi çıkarlarına destek olmadığı için NATO’yu hedef alan Fransa, 1966 yılında dönemin Cumhurbaşkanı Charles De Gaulle’nün kararıyla NATO’nun askeri komiteden çekilmiş, 2009 yılında döneminde Cumhurbaşkanı Nicholas Sarkozy’nin kararıyla yeniden askeri komiteye dönmüştü. Macron, NATO’nun öncelikli adımlarının ABD çıkarları olduğunu hatırlamış olacak ki

şimdiye kadar Fransa'nın NATO'daki konumunu olumsuz etkileyecek bir adımda bulunmadı.

Geçen yıl savunma, güvenlik ve nükleer silahlanma konularında Fransa'nın izleyeceği temel stratejiyi anlatan bir prensip konuşması* yapan Macron, Avrupa ülkelerine güvenlik konusunda inisiyatifi kendi ellerine almaları çağrısında bulunmuştu. Macron, Avrupa'nın güvenliğinin gelecekte de ABD ile yakın iş birliğiyle sağlanacağını söylese de Fransa, Avrupa Birliği'nin stratejik özerklik benimsemesi ve Avrupa Ordusu kurması girişimlerinin başını çekiyor.

ABD Başkanı Joe Biden'nın göreve geldikten sonra ülkesindeki diplomatlara verdiği "Amerika geri döndü, diplomasi geri döndü" mesajını AUKUS'un kurulması ve Fransa'nın Hint-Pasifik'te oyun dışı bırakılmasıyla ilk kez somut örneğini gösterdi. ABD'nin bu hamlesi sonrası Fransa Avrupa Birliği'ne ait savunma gücü için harekete geçse bile bunun kısa sürede hayata geçmeyeceği kesin.

*Aynı zaman başkomutan sıfatına sahip Fransa cumhurbaşkanları beş yıllık görev süreleri boyunca geleneksel olarak bir kez savunma ve güvenlik konusundaki stratejiyi ortaya koyan prensip konuşması yapıyor.